

Over strategie (m/v)

M.F.J. Houben – majoor der mariniers*

De laatste jaren hebben een rijke oogst aan (theoretische) beschouwingen over oorlogvoering opgeleverd. Martin van Creveld heeft met *Rise and decline of the Nation State* zijn oeuvre verder uitgebouwd. Philip Bobbit heeft *Shield of Achilles* het licht doen zien. Generaals Wesley Clark (VS) en Rupert Smith (VK) hebben hun recente operationele ervaringen uit respectievelijk de Balkan en Irak gebruikt in *Modern War* en *The Utility of Force*. William T. Vollmann heeft met *Rising up and rising down* een fenomenale alternatieve geschiedenis van de oorlog geproduceerd.

Dit zijn stuk voor stuk indrukwekkende verhandelingen. De auteurs schenken veel aandacht aan het niet-reguliere karakter van oorlog en oorlogshandelingen. Mede door de geschriften van deze auteurs heeft de notie van asymmetrische oorlogvoering een vaste plek in ons denken over conflicten, tactieken enzovoort gekregen.

Opvallend is dat geen van deze auteurs – voor zover mij bekend en ook enkele minuten googelen levert geen resultaat op – onderscheid maakt tussen een mannelijke of *masculiene* en een vrouwelijke of *feminiene* vorm van oorlogvoering. Dat wil zeggen: masculiniteit-feminiteit als dimensie waarlangs een strategie gescoord kan worden. Wel wordt de 'Western way of war' gecontrasteerd met 'non-Western ways of war'. Ook worden regelmatig statelijke en niet-statelijke vormen van oorlogvoering met elkaar vergeleken.

Ik ben van mening dat het masculiene-feminiene onderscheid saillante aanknopingspunten biedt voor verdere uitwerking. Ik haast mij te zeggen dat 'masculien' hier niet als synoniem mag worden gebruikt met 'man' en feminiën met 'vrouw'.

* Op deze plaats vindt u afwisselend een bijdrage van kolonel (KL) Frans Matser en majoor mariniers Marc Houben.

Noties als masculiniteit en feminiën zijn niet automatisch gelokaliseerd in een mannelijk of vrouwelijk lichaam. Immers, vrouwen kunnen mannelijk zijn en mannen vrouwelijk.

Een goed voorbeeld is de film 'GI Jane' waarin de hoofdrolspeelster succesvol een man 'werd'.

De opvatting die ik hier zal uitwerken is dat in een 'modern war' met zijn kenmerken van chaos, non-lineariteit en asymmetrie een strategie met feminiene kenmerken mogelijk tot betere resultaten leidt dan de puur masculiene aanpak. Ik zal daarbij gebruikmaken van het werk van de socioloog Geert Hofstede, die het masculiene-feminiene onderscheid als 'cultuurdimensie' introduceerde in het wetenschappelijk jargon.

JONGENS SCHOPPEN, MEISJES KRIJSEN

Beginnen wij bij het begin: jongens schoppen en slaan, meisjes krijzen en krabben. Zo zullen de meeste ouders van jonge kinderen kunnen bevestigen. Het *format* ligt voor de hand: broertje is fysiek sterker dan zusje. Schoppen en slaan heeft voor haar geen zin. Krijzen en krabben hebben dat wel, het trekt de aandacht van de ouders en heeft een schokeffect ('ze heeft me gekrabt'). Vaak gevolgd door een veroordeling 'je mag je zusje niet slaan'. 'Maar zij begon', brengt broertje daar tegenin, echter zonder dat dat veel uithaalt.

Krijzen en krabben als tactiek is effectief tegen een sterkere opponent. Een symmetrische reactie, ook schoppen heeft geen zin want de ander wint door simpel te escaleren. Wie begonnen is of schuld heeft, is hier minder relevant, het gaat om de speelstijl.

'Krijzen' is een metafoor voor het kabaal dat de zwakkere partij maakt om aandacht te trekken voor haar of zijn zaak en een schokeffect te veroorzaken bij een tegenstander. Een voorbeeld van gekrijs in cyberspace is natuurlijk de ont-

hoofdingen in Irak die via het internet voor iedereen zichtbaar zijn.

MANNEN JAGEN, VROUWEN ZORGEN

De voorvaderlijke rolverdeling was gebaseerd op een situatie waarin de mannen jaagden en vrouwen voor huis en haard zorgden. De jacht is gebaseerd op een relatief simpel gegeven: de prooi moet worden verschalkt. Maar de uitvoering daarvan vereist vernuft, inzicht, kennis van het terrein en van het prooidier, uithoudingsvermogen, goede ogen en een vaste hand.

Het conceptuele *format* dat aan de jacht ten grondslag ligt is deze: het constateren van situatie A, de wens om naar situatie B te geraken, een plan van hoe van A naar B te komen (meestal een rechte lijn) en de uitvoering. *Straightforward* zegt de Amerikaan, lineair dus. Masculiene actie is dominant lineair, doelgericht, efficiënt en effectief.

De vrouw daarentegen voert in dit schema de huishouding, verzorgt de kinderen en bereidt de voeding. Dat een gezin geen lineaire organisatie is, zal door iedere werkende moeder worden bevestigd. Niks geen 'roadmap' om van A naar B te komen. Kinderen worden ziek, plannen veranderen voortdurend, flexibiliteit en aanpassing zijn kritische succesvoorwaarden.

De zorg om en voor het gezin is de zorg dat de vele ballen in de lucht blijven. Hier ziet het reischema eruit als dat van A naar B via C en D en misschien wel E en F. Het is misschien te sterk om te stellen dat mannen lineaire wezens zijn, en te suggereren dat vrouwen dat niet zijn. Wel lijkt mij dat mannen een sterkere predispositie hebben ten aanzien van lineair handelen. Beiden zijn zo in de loop der tijden als het ware geformatteerd geraakt.

VECHTEN OF OPBOUWEN?

Irak en Afghanistan zijn de eerste moderne conflicten waar zo grootschalig en dramatisch is aangetoond dat de werkelijkheid van de moderne oorlog chaotisch, onvoorspelbaar en niet-lineair is. Het gaat niet slechts om het verslaan van een vijand (conceptueel een simpele lineaire opdracht) maar om het stabiliseren en wederopbouwen van een land, een uit conceptueel oogpunt complexe en niet-lineaire verzameling activiteiten.

Operaties in Irak en Afghanistan tonen aan dat het noodzakelijk is om de 'insurgents' te verslaan maar een militaire strategie die alléén op het ver-

slaan van die 'insurgents' is gericht, is incompleet en derhalve instabiel. De Nederlandse aanpak in Afghanistan staat een integrale aanpak voor, waarin 'defence', 'development' en 'diplomacy' gecombineerd worden ingezet. De nadruk ligt op het opbouwen, maar als vechten moet, dan moet het. Een aanpak die vooralsnog vruchten afwerpt.

Nederland is eerder geneigd zijn opdracht in Afghanistan als de invulling van zijn zorgplicht jegens de Afghanen te beschouwen dan als een 'vechtmissie' tegen de Taliban.

Hofstede constateerde dat het feminiene-masculiene onderscheid een belangrijke cultuurdimensie van een land is. Zo hebben Nederland en de Scandinavische landen een duidelijk feminiene cultuur terwijl de VS en Japan een sterk masculiene cultuur hebben. Mijn punt is dat die cultuurdimensie mogelijk mede bepalend is voor een land om een bepaalde militaire strategie te kunnen uitvoeren. Landen met een feminiene cultuur kunnen relatief gemakkelijk een strategie met feminiene aspecten uitvoeren. Dit in tegenstelling tot landen met een masculiene cultuur.

Een interessante vraag is de rol die vrouwelijke militairen hierin kunnen spelen. Vrouwen in krijgsmachten van landen met een feminiene cultuur hebben een 'natuurlijke' plek en rol in die strategie te vervullen terwijl vrouwen in een krijgsmacht uit een masculiene cultuur vanwege die institutionele programmering weinig kans van slagen hebben. Het gaat overigens te ver te stellen dat in de moderne, irreguliere oorlog vrouwen de betere militairen zijn, maar wel dat die krijgsmachten die in staat zijn het masculiene conceptuele *format* (via de kortste route van A naar B) te complementeren met een feminiene *format* (meerdere ballen tegelijkertijd in de lucht kunnen houden) succesvoller zijn dan krijgsmachten die alleen in staat zijn om het masculiene *format* toe te passen.

De vraag die zich vervolgens opdringt is of de keuze van de strategie (m/v) wel een reële keuze is. De meeste landen en krijgsmachten kunnen eenvoudigweg niet anders optreden dan zij nu doen. Zij hebben een soort interne programmering die ontstaan is uit de specifieke politieke cultuur, structuur en geschiedenis van een land. Daarmee is in de discussie over een eventuele taakverdeling tussen krijgsmachten en landen de cultuurdimensie, naast het militair vermogen en politieke wil, een factor van onmiskenbaar belang. ■

TEGEMENWICHT